

Тема 1. Загальноприйняті принципи і системи обліку. Міжнародна система плану рахунків бухгалтерського обліку

1.1. Принципи бухгалтерського обліку у зарубіжних країнах.

1.2. Склад та загальна характеристика міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

1.3. Характеристика систем бухгалтерського обліку. Системи обліку.

1.4. План рахунків бухгалтерського обліку в зарубіжних країнах і загальні принципи побудови рахунків.

1.5. План рахунків країн – членів ЄС. План рахунків в країнах англо-американської облікової системи.

1.1. Принципи бухгалтерського обліку у зарубіжних країнах.

Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах базується на основних принципах, які були вироблені світовою практикою бухгалтерського обліку.

Принципи – це базові концепції, що закладаються в основу відображення в обліку та звітності господарської діяльності підприємства, його активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів, витрат і фінансових результатів.

Основними широко визнаними фахівцями західних країн принципами бухгалтерського обліку є (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 Принципи бухгалтерського обліку у зарубіжних країнах

Принцип	Характеристика
1	2
Автономність компанії, її цілісність (Entity)	Компанія є юридично самостійною відносно свого власника. Розрахункові рахунки власника та фірми – розмежовані і відповідальність за зобов'язаннями один одного не пересікається. Капітал, інвестований у підприємство, є не тільки активами цього підприємства, а також мірою заборгованості власнику.
Грошовий вимір (Money measurement)	Бухгалтерський облік оперує виключно даними, що мають грошове вимірювання, дані, що не мають грошового виразу, не можуть бути представлені у фінансовій звітності підприємства.
Функціонує підприємство (Going concern)	Оцінка активів, що використовується на підприємстві, ґрунтується на припущенні, що підприємство є функціонуючим, а не перебуває на межі припинення діяльності.
Принцип собівартості (Cost)	Активи обліковуються за ціною, сплаченою за їх придбання, включаючи витрати, пов'язані з доставкою, налагодженням і введенням в експлуатацію – тобто за фактичною собівартістю.
Принцип реалізації (Realization)	Реалізація, а відповідно і дохід, визнається на момент передачі підприємством покупцеві суттєвих ризиків і винагород, пов'язаних з власністю на продукцію. Дохід визнається лише за умови, що він є заробленим, тобто компанія виконала той обсяг робіт, здійснення якого дає їй право на отримання доходу відповідно до умов контракту. Бухгалтер не може бути впевненим в одержанні доходу до здійснення реалізації, отже, збільшення вартості активів, не підкріплене фактом реалізації, не записується як дохід.

Продовження таблиці 1.1

1	2
Принцип нарахування (Accruals)	Результати операцій визнаються, коли вони відбуваються, а не тоді, коли отримуються або сплачуються грошові кошти і відображаються в облікових регістрах та фінансовій звітності тих періодів, до яких вони належать.
Принцип погодженості вигод і витрат (відповідності) (Matching)	Фірма здійснює витрати для того, щоб мати прибутки. Вигоди, отримані від інформації, повинні перевищувати витрати на її надання.
Принцип періодичності (Periodicity)	Оскільки користувачі бажають через певні періоди часу порівнювати фінансовий стан, результати діяльності та зміни у фінансовому стані підприємства, необхідно, щоб фінансова звітність відображала відповідну інформацію за попередні періоди.
Принцип постійності (Consistency)	Обравши якийсь із методів обліку підприємство повинно використовувати саме його для відображення аналогічних операцій, доки не виникнуть вагомні причини для його зміни. Сукупність методів обліку, які обрало і використовує підприємство, називається <i>обліковою політикою</i> .
Принцип обачності (обережності) (Prudence)	Відображає підхід бухгалтера, його обережність і відповідальність перед тими, кому він надає інформацію. Існують два основних правила, що впливають з принципу обачності: 1) Для визнання доходів потрібні вагомні докази, ніж для визнання витрат; 2) Обираючи метод оцінки активів, бухгалтер повинен зупинити свій вибір на методі, який приводить до меншої вартості.
Принцип подвійності (The dual aspect concept)	Базується на припущенні, що сума ресурсів підприємства не може бути більшою або меншою його зобов'язань та капіталу.
Принцип суттєвості (Materiality)	Суттєвою є корисна інформація, яка може вплинути на прийняття рішень користувачів. Суттєвість залежить від обсягу статті та помилки, допущеної за певних обставин у зв'язку з пропуском чи неправильним відображенням.
Принцип про стабільність валюти (The assumption of the stability of currency)	Купівельна спроможність валюти будь-якої країни світу є не стабільною з плином часу. Хоча принцип собівартості передбачає, що активи обліковуються за ціною їх придбання, однак для правильної оцінки бухгалтерської звітності необхідно брати до уваги зміну рівня цін. Існують спеціальні методики коригування інформації, що знаходиться під впливом зміни курсів валют.

1.2. Склад та загальна характеристика міжнародних стандартів бухгалтерського обліку

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) є результатом процесу економічної інтеграції, створення та функціонування єдиного економічного простору, міжнаціональних корпорацій, вільних економічних зон, спільних підприємств, реалізації спільних проектів.

МСБО розроблені з метою уніфікації порядку надання фінансової інформації про підприємства у всьому світі. Вони визначають загальні правила та процедури бухгалтерського обліку й складання фінансової звітності з метою забезпечення користувачів інформацією для прийняття ними економічних рішень.

МСБО і фінансової звітності мають характер рекомендацій, вони не домінують над місцевими Положеннями з бухгалтерського обліку. Вони є методологічною основою бухгалтерського обліку і орієнтиром для розробки національних стандартів.

З 1973 року діяльності КМСБО випустив 41 МСБО, серед яких на сьогодні діє 25 (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку

№ з/п	Назва стандарту
1.	МСБО 1 Подання фінансових звітів
2.	МСБО 2 Запаси
3.	МСБО 7 Звіт про рух грошових коштів
4.	МСБО 8 Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки
5.	МСБО 10 Події після звітного періоду
6.	МСБО 12 Податки на прибуток
7.	МСБО 16 Основні засоби
8.	МСБО 19 Виплати працівникам
9.	МСБО 20 Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу
10.	МСБО 21 Вплив змін валютних курсів
11.	МСБО 23 Витрати на позики
12.	МСБО 24 Розкриття інформації щодо зв'язаних сторін
13.	МСБО 26 Облік та звітність щодо програм пенсійного забезпечення
14.	МСБО 27 Консолідовані та окремі фінансові звіти
15.	МСБО 28 Інвестиції в асоційовані підприємства
16.	МСБО 29 Фінансова звітність в умовах гіперінфляції
17.	МСБО 32 Фінансові інструменти: подання
18.	МСБО 33 Прибуток на акцію
19.	МСБО 34 Проміжна фінансова звітність
20.	МСБО 36 Зменшення корисності активів
21.	МСБО 37 Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені
22.	МСБО 38 Нематеріальні активи
23.	МСБО 39 Фінансові інструменти: визнання та оцінка
24.	МСБО 40 Інвестиційна нерухомість
25.	МСБО 41 Сільське господарство

З огляду на те, що стандарти бухгалтерського обліку визначають методи оцінки і підходи до подання інформації у фінансовій звітності, після реорганізації у 2001 році РМСБО перейменувала Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) у Міжнародні стандарти фінансової звітності - МСФЗ (International Financial Reporting Standards - IFRS). Перший Міжнародний стандарт фінансової звітності було затверджено 19 червня 2003 р. і він поширюється на фінансову звітність, починаючи з 2004 р. Водночас, стандарти, випущені до цього зберігають свою колишню назву (МСБО) і замінюються на МСФЗ (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 Міжнародні стандарти фінансової звітності

<u>Назва стандарту</u>	
МСФЗ 1	Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності
МСФЗ 2	Платіж на основі акції
МСФЗ 3	Об'єднання бізнесу
МСФЗ 4	Страхові контракти
МСФЗ 5	Непоточні активи, утримувані для продажу, і припинена діяльність
МСФЗ 6	Розвідка та оцінка запасів корисних копалин
МСФЗ 7	Фінансові інструменти: розкриття інформації
МСФЗ 8	Операційні сегменти
МСФЗ 9	Фінансові інструменти
МСФЗ	Консолідована фінансова звітність
МСФЗ	Спільна діяльність
МСФЗ	Розкриття інформації про частки участі в інших суб'єктах
МСФЗ	Оцінка справедливої вартості
МСФЗ	Відстрочені рахунки тарифного регулювання
МСФЗ	Дохід від договорів з клієнтами
МСФЗ	Оренда
МСФЗ	Страхові контракти
	Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх

Забезпечення високої якості міжнародних стандартів фінансової звітності є запорукою підвищення ефективності процесів глобалізації в рамках міжнародної економічної спільноти, фундаментом довіри інвесторів до економічної інформації і відіграє значну роль у сприянні диверсифікації економіки будь-якої країни світу та її фінансовій стабільності.

1.3. Характеристика систем бухгалтерського обліку.

Незважаючи на те, що кожна країна сформувала свою систему обліку, можна виділити їх спільні риси. Для упорядкування національних систем обліку використовуються їх групування за різними ознаками. В залежності

від органів регулювання обліку та їх цілей, усі країни поділяють на дві групи (рис. 1.1):

- 1) країни мікрорівня (з орієнтацією на потреби акціонерів);
- 2) країни макрорівня (з орієнтацією на потреби держави);

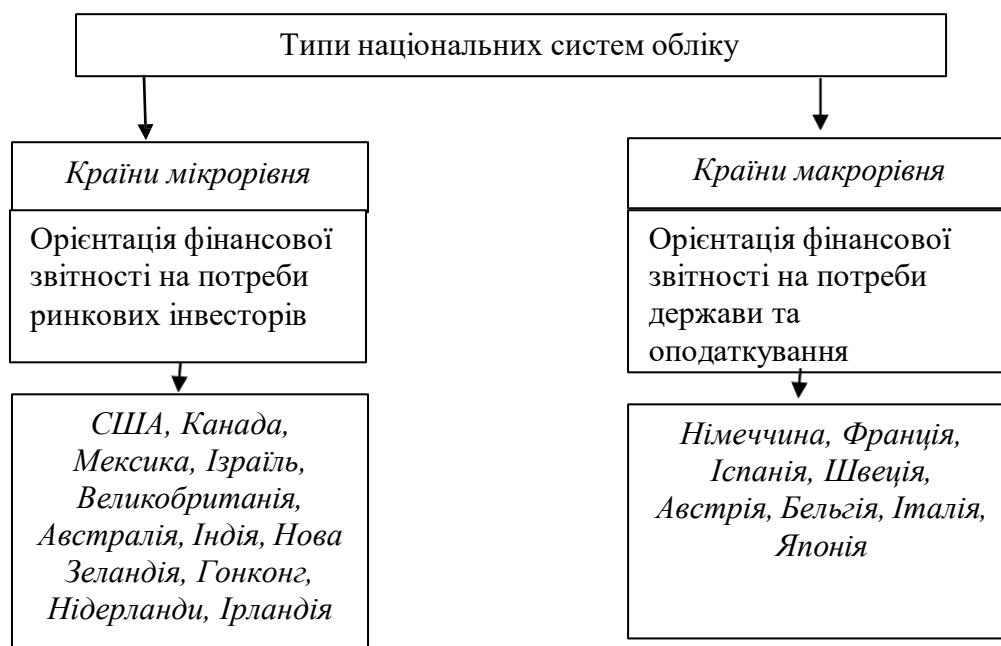

Рисунок 1.1 – Типи національних систем обліку

Країни мікрорівня – це країни для яких традиційним є розробка загальних понять, а не детально розроблених процедур. Для них характерно застосування принципу «дозволено те, що не заборонено». Відсутність жорсткої регламентації облікових методів і процедур полягає у тому, що в цих країнах можуть бути відсутні загальнодержавні форми фінансової звітності та плани рахунків.

Регулювання фінансового обліку здійснюється незалежними професійними бухгалтерськими організаціями шляхом розробки стандартів, які передбачають багатоваріативність та гнучкість обліку. Правила фінансового обліку значно відрізняються від правил податкового обліку (амортизація основних засобів, нарахування резервів, визнання результатів переоцінки). У зв'язку з великою об'єктивною потребою в аудиті фінансової звітності, в цих країнах суттєво розвинена професія аудиторів.

Країни макрорівня – це переважно країни, в яких значна увага приділяється детальному опису усіх процедур та застосування принципу «дозволено те, що дозволено». Бухгалтерський облік розглядається як інструмент національного економічного управління і тому регулювання фінансового обліку здійснюється державними органами влади. Правила оподаткування мають значний вплив на правила фінансового обліку. У зв'язку з цим більш розвинута професія податкових експертів.

Застосування різних правил бухгалтерського обліку призводить до того, що величина прибутку компанії, за правилами різних країн суттєво відрізняється. Тому існують й інші варіанти класифікації.

Так, виділяють:

Британо-американська система обліку (США, Канада, Мексика, Ізраїль, Великобританія, Австралія, Індія, Нова Зеландія, Гонконг, Нідерланди) – ґрунтується на розвиненості ринків капіталу зі значною кількістю бірж цінних паперів. При цьому, основними джерелами фінансування діяльності компаній є велика кількість дрібних інвесторів. З цієї причини фінансова звітність в основному орієнтована на потреби акціонерів з контролю використання ресурсів.

Податкові правила відокремлені від фінансового обліку.

Континентальна система обліку (Німеччина, Франція, Іспанія, Швеція, Австрія, Бельгія, Італія, Японія) ґрунтується на тому, що основними постачальниками капіталу є банки (Німеччина) або держава (Франція) і тому орієнтована на потреби держави. Компанії мають дотримуватись уніфікованих стандартів обліку і звітності, що полегшує та підвищує ефективність контролю урядових органів. Систему обліку цих країн характеризує макроекономічний підхід до обліку, консервативність і конфіденційність обліку.

Південноамериканська система обліку (Аргентина, Бразилія, Чилі, Болівія, Перу, Еквадор) застосовує макроекономічний підхід, але також характеризується значним приділенням уваги високому рівню інфляції: в одних країнах вимагається переоцінювати лише основні засоби, в інших країнах всі показники фінансової звітності слід подавати з урахуванням загального індексу цін.

1.4 План рахунків бухгалтерського обліку в зарубіжних країнах і загальні принципи побудови рахунків.

План рахунків бухгалтерського обліку - це перелік усіх рахунків, що використовує компанія для реєстрації і групування фактів господарської діяльності та узагальнення інформації у фінансовій звітності.

Станом на сьогодні можна виділити три міжнародні плани рахунків бухгалтерського обліку:

1. Європейської співдружності.
2. Англосаксонської облікової системи;
3. Організації африканської єдності.

Виділяють такі принципи побудови планів рахунків бухгалтерського обліку:

1. *Міжнародні вимоги до бухгалтерського обліку:*
 - а) точне відображення майнового та фінансового стану;
 - б) правильність оцінки засобів та джерел;
 - в) наявність облікових періодів;
 - г) постійність методів, що використовуються;
 - д) повнота охоплення об'єктів.

2. *Чітке виділення в плані рахунків чотирьох категорій рахунків:*

а) балансові рахунки (активні, пасивні, активно-пасивні). Як правило, сюди відносять 5 класів рахунків, що дають змогу скласти бухгалтерський баланс;

б) рахунки для визначення результатів діяльності по підприємству (по експлуатаційній, фінансовій та надзвичайній діяльності);

в) рахунки управлінської бухгалтерії, що використовують для прийняття тактичних і стратегічних рішень, визначення та аналізу собівартості продукції;

г) рахунки, з допомогою яких поєднуються дані фінансової та управлінської бухгалтерії.

Використання даного принципу в світовій практиці дає можливість організувати фінансове управління підприємством за даними фінансової бухгалтерії, тактичне та стратегічне управління за даними управлінської бухгалтерії.

3. *Визначення фінансових результатів роботи підприємства чотирма різними способами за чотирма категоріями рахунків:* балансовий, затрати- випуск, управлінський і метод, що поєднує фінансову та управлінську бухгалтерії.

4. *У більшості національних планів рахунків виділяють:* – основні рахунки, субрахунки першого та другого порядку і аналітичні рахунки першого та другого порядків. Таким чином здійснюється кодування на підставі десяткової системи кодування планів рахунків. Таке кодування дає можливість виділити: балансові рахунки, рахунки затрати-випуск, позабалансові рахунки, рахунки управлінської бухгалтерії, резерв для внутрішніх потреб підприємства.

1.5 План рахунків країн – членів ЄС. План рахунків в країнах англо-американської облікової системи.

План рахунків бухгалтерського обліку ЄС визначає бухгалтерський облік як функцію управління та інформаційне джерело прийняття рішень. Він базується на міжнародних і національних стандартах та законах.

Основними особливостями цього плану рахунків є:

1. Він розроблений 25 липня 1978 р. і встановлює єдині норми та вимоги для країн ЄС за кожною статтею балансу та звіту про прибутки та збитки.

2. У ньому враховуються вимоги торговельного кодексу, який, зокрема, визначає перелік обов'язкових звітів, що використовуються господарськими одиницями.

3. Він виходить із податкових кодексів, які регламентують норми та методи проведення інвентаризації, створення резервів і визначення прибутку, що оподатковується.

4. Він відповідає вимогам законодавства, яке передбачає організацію обліку та контролю залежно від форм власності, видів підприємств і розмірів.

Характерною ознакою Англосаксонської облікової системи є відсутність загальноприйнятих національних планів рахунків.

Так, в США і Великобританії немає єдиних національних планів рахунків (chart of accounts) і тому кожне підприємство складає свій план рахунків, який включає рахунки активів, зобов'язань, вкладень та вилучень власного капіталу, доходів і витрат.

В США:

- рахунки активів, зобов'язань і власного капіталу, кінцеве сальдо яких відображають у Балансі, називають постійними або реальними рахунками;

- рахунки доходів, витрат і дивідендів, за якими відображають у Звіті про сукупний дохід називають тимчасовими або номінальними рахунками;

- рахунки, що регулюють оцінку окремих активів, зобов'язань і власного капіталу (зменшують або збільшують їх) називають оціночні рахунки.

План рахунків компаній Великобританії поділяють на три типи:

- персональні рахунки (рахунки власного капіталу та зобов'язань персон та організацій);

- реальні рахунки (рахунки активів);

- номінальні рахунки (рахунки доходів, витрат та втрат).

В залежності від розміру бізнесу Плани рахунків американських та англійських компаній можуть включати як декілька десятків рахунків, так і тисячу.

Так, якщо номери рахунків малого підприємства містять три цифри, то великі підприємства можуть містити чотири і більше цифр. Перша цифра номера рахунків відповідає номеру групи рахунків, друга цифра може відобразити підгрупу рахунків – поточні та непоточні активи, поточні та непоточні зобов'язання.